

Morten Thomsen Højsgaards tale ved overrækkelsen af Athene-prisen

Taler

Morten Thomsen Højsgaard
Ph.d. og direktør for
museumsorganisationen
ROMU

Dato

17. september 2022

Sted

Københavns Universitets
festsal, Frue Plads

Omstændigheder

Tale i forbindelse med tildelingen af Athene-prisen til underviser ved Folkeuniversitetet, Claus Christoffersen.

Man siger, at i krig er sandheden det første offer.

De dramatiske hændelser i Ukraine, der udlægges vidt forskelligt i øst og i vest, minder os dagligt om det. Det, der for den ene part er en planlagt flytning af tropper, er for den anden part en flugt over hals og hoved. Det, der på den ene side opfattes som en retfærdig frihedskamp, beskrives på den anden side som skruppelløs terrorisme. Det, der i det ene land opleves netop som en krig, defineres på den anden side af grænsen blot som en særlig militær operation.

Det var den græske digter Aischylos, der for mere end 2.400 år siden måske som den første udtrykte den slående iagttagelse om sandheden som det første offer for krigen.

Historien har dog vist os, at der er et endnu større og værre offer, når sandheden ofres. Det er os mennesker, der kommer til at lide, hvor sandheden fortrænges. Det er mennesker, der taber, det er mennesker, der bliver fattigere, når oplysning, viden og indsigt forhindres, fortrænges, trædes under fode.

I samfund, hvor børn og unge går i skole, hvor befolkningen uddannes og efteruddannes, hvor information kan bevæge sig frit, ja, der er der i reglen også velfærd og fremdrift. I samfund derimod, hvor skoler ødelægges, hvor dele af befolkningen nægtes uddannelse, og hvor der hersker censur og straf for at ytre sig på anderledes eller nye måder, der går udviklingen i stå og flere folk flygter, hvis de kan.

I den græske mytologi er det gudinden Athene, der står for visdommen. Hun har som skytsgudinde for hovedbyen Athen en fremtrædende plads i gudehierarkiet. Hun fødes højest usædvanligt i en af traditionerne ud af hovedet på den øverste gud, Zeus. At Athene var vigtig fremgår af flere af de ærefrygtindgydende statuer, der findes af hende velbevaret den dag i dag med udstyr som den kloge ugle, det frugtbare oliventræ og det præcise spyd.

Sandhedens, visdommens og oplysningens gudinde var garant for lykke, velstand og sejr for hendes tilbedere.

Og når Folkeuniversitetet i København har valgt at opkalde en nystiftet pris, Athene-prisen, efter netop denne gudinde, Athene, er det lige præcis for at fremhæve visdommens betydning i fortiden såvel som i nutiden og med sigte på fremtiden.

Intet samfund kan bestå i længden med lykke og velstand uden visdom og viden. Alt for mange mennesker vil leve som ofre, billedligt talt i mørke, uden det lys, der kommer af oplysning, uddannelse, forskning.

Athenepriisen uddeles for første gang på Folkeuniversiteternes Dag, som i dag den 17. september 2022 afholdes for første gang i Danmark. Derfor er det også noget af en ære og en forpligtelse, der om lidt tilfalder den første person, som tildes prisen. For dagens prisoverrækkelse skulle gerne blive begyndelsen på en art folkeoplysende kædereaktion, der inspirerer mange gode kræfter i vores samfund til at hylde og styrke og værne om visdommen.

For vi har brug for den, visdommen. I et land uden høje bjerge, uden et gigantisk areal, uden en kæmpe befolkning, med kun ganske få gasfelter (der for tiden desværre tilmed er på standby) som eneste nævneværdige råstof, ja, der er og bliver viden vores vigtigste ressource.

Det var Grundtvig, der som en art dansk udgave af Athene i 1839 i guldalderens danske samfund, indså, at folkets viden er landets vigtigste råstof, og indledte en sand bølge af folkeoplysning, højskoleliv og uddannelse for helt almindelige mennesker, da han spurgte:

”Er lyset for de lærde blot til ret og galt at stave? Nej, himlen under flere godt, og

lys er himlens gave ... oplyser bedst fra tå til top, hvem der er mest på færde.”

Oplysning. Til de mange. Til folket. Til alle, der har noget på færde. Ikke bare oplysning til eliten, nej, til alle fra tå til top. Det er godt. Det er lys. Det er som en gave fra højere magter.

Og det kunne nærmest være opskriften på Folkeuniversiteterne i dag. Med ønsket om at sprede forskningsbaseret viden til flere og flere på en tilgængelig og vedkommende facon. Med et ideal om livslang læring. Med en perlerække af dygtige og veluddannede undervisere som de udførende. Og med en bærende antagelse om, at viden, der deles, *ikke* udgør en risiko, men tværtimod kun skaber mere værdi, mere glæde, mere ånd, mere dannelse.

Hvordan opfylder og fremhæver vi så den ambition? Hvilken person vil kunne eksemplificere og indkapsle disse idealer?

Der har faktisk aldrig været tvivl om svaret.

Den første modtager af Athene-prisen repræsenterer et af de mest eftertragtede fagområder på Folkeuniversitetet i København, nemlig filosofi og idéhistorie, hvis emnefelt strækker sig fra de gamle græske tænkere til nutidens samfundskritik i sin stræben efter ikke alene at opnå viden, men også at forstå selve grundlaget for at kunne erkende, at forstå, at lære.

Den første modtager af Athene-prisen har derudover med succes beskæftiget sig med folkeoplysning og formidling af viden i mindst et kvart århundrede. Flittigt, kompetent, efterspurgt har prismodtageren åbnet idéhistorien på kryds og tværs og bygget broer af forståelse mellem filosofi og andre fag som kunst, kultur, litteratur, historie og politologi.

Den første modtager af Athene-prisen har såvel bredde som dybde i sin faglighed, med et stort overblik, javel, men også med en evne til at holde fast i et kernemateriale og finde nye opdagelser i noget ganske bestemt eller særligt væsentligt såsom den tysk-jødisk-amerikanske tænker og forfatter, Hannah Arendts forfatterskab.

Arendts søgen efter at forstå ondskabens væsen i kølvandet på rædslerne under holocaust bliver ved med at kalde på refleksion. At forstå mørket, at kunne

beskrive kontrasterne, at se tilværelsens realiteter i øjnene uden spin eller iscenesættelser, hører også med til at vide, hvad oplysning er. Og den gruopvækkende viden, den ærlige nysgerrighed, har den første prismodtager ikke holdt for sig selv, men delt igen og igen, uge efter uge, år efter år, med stadig nye vinkler og læsninger og iagttagelser.

Den første modtager af Athene-prisen beskrives undertiden som et renæssancemenneske, der genopfinder nutiden ved at søge indsigt fra fortiden.

Den første prismodtager kan helt i Grundtvigs folkeoplysende ånd fylde et stort lokale på Vartov selv til svære emner.

Prismodtagerens forelæsninger er klassiske og har ikke brug for tekniske hjælpemidler, men lever ved det levende ord og den tydelige forbindelse mellem underviser og kursister.

Under krisen med covid-19 blev det dog også til nogle sessioner online, og derfor kan den første modtager af Athene-prisen også opleves på YouTube, hvor der blandt andet ligger optaget materiale om Weimar-republikken. Her lykkes det i øvrigt prismodtageren elegant at kæde nutidens krise med eller krig mod corona sammen med den spanske syge i relation til Første Verdenskrig og en filosofisk betragtning om, at sandheden altid er konkret.

”Tak for dit spændende foredrag om krise og menneskelige horisonter”, kommenterede en af deltagerne.

”Tak for en medrivende intro til Weimar-republikken”, sagde en anden.

”Tak for den nye begyndelse med spændende videoforedrag”, lød det fra en tredje.

Nu ville det være så tidstypisk, hvis Folkeuniversitetet i København til denne nye begyndelse på rækken af uddelinger af Athene-prisen havde fundet en kendis. Det har vi ikke. Den første prismodtager er ikke i Aftenshowet eller til fest på reklamebureauer hver anden aften. Han går kun viralt, når der rent faktisk er brug for det. Ikke desto mindre -- eller måske netop derfor -- fortjener han til fulde takken, rosen, opmærksomheden og anerkendelsen, der følger med prisen.

For sandheden, som aldrig må ofres eller være ilde hørt, er, at uden helt konkrete og virkelige mennesker som den første prismodtager kunne vores uddannelsessystem og vores velfærdssamfund, der bygger på viden, slet ikke fungere. Vi har alle brug for, at der over alt i landet, dag efter dag, uge efter uge, år efter år, er dygtige og begavede undervisere, der mestrer at udlægge stoffet og gøre viden tilgængelig for folk, populariserer uden at forfladige, oplyser både i bredden og i dybden, i øst og i vest, også selvom alt rampelys måtte være slukket.

Fra Aischylos over Athene til Arendt er der en alenlang symbolsk rød tråd: Visdom og viden er vores vigtigste råstof, og vi bliver aldrig i livet færdige med at stræbe efter og forstå sandhedens væsen.

”Oplysning skal”, som Grundtvig formulerede det, ”være vor lyst, er det så kun om sivet, men først og sidst med folkerøst oplysningen om livet”.

Claus Christoffersen! Godt vi har dig til at hjælpe os med alt dette, stort og hjerteligt og velfortjent tillykke på Folkeuniversiteternes første dag med at være den første, der får Athene-prisen, prisen for visdom og viden, der deles på fremragende vis.

Først som sidst: Tillykke!

Kilde

Manuskript modtaget fra taler

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Krigen i Ukraine 2014/2022-, Prisuddelingstale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/morten-thomsen-hojsgaards-tale-ved-overraekkelser-af-athene-prisen>